

strictly by physical laws, but as the education progresses and he develops a moral conscience, it becomes less and less true (pp. 67–69, 76, 96, 143, 146, 190, 204). Part of Rousseau's original or idiosyncratic dualism is the claim that the distinction between mind and body, while it may pose metaphysical problems, is in fact a condition for our happiness. Here he is both somewhat like Hume (for whom passions are 'original existences' not to be reduced to matter in general) and also like a traditional moralist, emphasizing the importance of self-denial (e.g. with respect to sexual pleasure). Crucially, as stated with regard to *Émile's* development, for moral principles to take root in the student's 'heart', he has to 'love' and 'feel' them, rather than just apprehend them intellectually: as Rousseau puts it in a different context (the role of sense-impressions, in the *Dialogues* included in *Rousseau juge de Jean-Jacques*), if 'impressions do not penetrate his heart, they are null and void' (OC I, 1959, p. 808, cit. Fjeldbu, p. 66). Rousseau, as Fjeldbu nicely analyses, stresses the role of the 'heart', of 'sentiment' as more foundational than intellect: 'Even if all philosophers proved me wrong, if you felt I was right, that would be enough for me' (*Émile*, in OC IV, p. 599).

In sum, with this thesis we have a careful and systematic textual analysis of Rousseau's *Émile*, focusing on the development of a kind of moral cognition as a concept which is neither materialist nor idealist, neither Cartesian nor empiricist, and which grants significant explanatory power both to the role of images in mental life ('all my ideas are in images', *Confessions*, cit. Fjeldbu, p. 142) and to rhetoric as an educational and developmental device. The parts of the argument which appeal to contemporary debates in cognitive science (whether on imagery or the role of emotions) are not so well handled; it would also have been helpful to have a better discussion of Rousseau in his own intellectual context – whether the Hutcheson-Hume line of the development of 'moral

sense', moral passions, and sympathy (as compared to Rousseauian pity), or eighteenth-century psychological ideas, or the parts of the French Enlightenment closest to Rousseau (rather than relying on some commonplaces). The reader familiar with Rousseau will find some interesting *pistes de lecture*; the reader more accustomed to intellectual history, philosophy or history and philosophy of science will enjoy some of the Rousseau passages but remain a bit puzzled as to the overall project.

Charles T. Wolfe

Magnus Linnarsson, *Postgång på växlande villkor: det svenska postväsendets organisation under stormaktstiden*, Södertörn doctoral dissertations 49 (Lund: Nordic Academic Press, 2010). 281 s.

Magnus Linnarssons (tidigare Magnus Olsson) avhandling handlar om det svenska postverkets organisering under perioden 1600–1720. Avhandlingen berör organisationsformen, huruvida postverket skulle vara centraliserat eller arrenderat, och ligger därmed nära Mats Hallenbergs studie av skatteuppbörden på 1600-talet, *Statsmakt till salu* (2008). Bägge författarna är inspirerade av transaktionskostnader som förklarande begrepp, och för Linnarsson innebär det att postverket omväxlande lagts ut på "entreprenad" och styrts enligt principen om "hierarki".

Källmaterialet utgörs främst av kungliga förordningar om det formella regelverket för postens organisation, och material ur kanslikollegiets och överpostmästarens arkiv, samt kompletterande material från riksdagen och från Axel Oxenstiernas korrespondens. Avhandlingens struktur grundas, med undantag för första och sista kapitlen, på perioder: Först om postbefordran före och i samband med postverkets bildande 1636; därefter perioden 1643–1673 då Johan Beijer, Vilhelm

Taube och Magnus Gabriel De la Gardie hade postverket som förläning eller arrende; ett kapitel om perioden fram till 1700 då staten tar ett fast grepp om postverket och gör det till ett byråkratiskt ämbetsverk; ett kapitel om diskussionerna att lägga ut utlandsposten på entreprenörer och att utnyttja gästgiverier för postbefordran på 1710-talet. De första och sista kapitlen presenterar syfte, forskning, teori och källmaterial, respektive ger en sammanfattande diskussion.

Vi har här att göra med analytisk historia, och vi lämnar därmed en historieskrivning vars mål är att få fakta rätt för en kronologisk berättelse. För den som söker en kort introduktion till svensk posthistoria kan man läsa Nils Erik Villstrands bidrag till Norstedts *Sveriges historia 1600–1721*, s. 47–51. En analytisk historia vill lösgöra sig från de begränsningar som källmaterialet ger. Antingen anpassar historikern sina frågor till vad källorna ger stöd för, eller så väljer historikern att krama ur materialet svar som det inte är anpassat för, inklusive spekulationer hämtade från en teori. Linnarsson har försökt göra det senare.

Det är krävande av författaren, speciellt som transaktionskostnader är ett begrepp utvecklat främst för moderna tider. Men det finns andra fallor, en som Linnarsson inte undgått är det företräde (bias) ekonomisk teori ger för marknadslösningar. Transaktionskostnader finns på marknaden och är begrepp som gör "kostnader" för kontakt, kontrakt och kontroll mellan säljare och köpare synliga. När dessa blir höga kan det bli billigare att internalisera verksamheten i företag eller, mer allmänt, i hierarkisk organisation. De frågor begreppet är anpassat för är huruvida postväsendet organiseras i form av tillfälliga kontrakt eller som ett organiserat system, eller om två konkurrerande system kan existera sida vid sida.

Enligt min mening är förekomsten av ett postbehov som föregår inrättandet av ett postverk av fundamental betydelse, och att staten på 1600-talet hade behov av pengar likaså.

Genom att inrätta ett postverk kunde staten dra in den befordran som redan fanns i sitt eget system, begära porto för detta, men ändå konkurrera ut köpmännens och adelspersonernas utnyttjande av bud och ridande kurirer. Ett statligt bud kunde ta med sig flera brev och på så sätt sänka produktionskostnaderna. Dessutom kunde staten ålägga vissa bönder denna uppgift utan att öka statens penningutgifter. Utvidgandet av nätet av postkontor, det vill säga antalet möjliga adresser, gjorde postverket än mer attraktivt för den lilla men intensivt brevskrivande minoriteten av samhället. Till följd av expansionen för portobreven kunde statens eget behov av korrespondens, fribreven, finansieras. En fiffig statsfinansiell idé, måste man säga, med intressanta teoretiska kopplingar till "naturligt monopol" och "nätverksexternaliteter".

Linnarsson sökte anpassa begreppsapparaten genom att ta till "politiska transaktionskostnader", men det förblir oklart vad detta begrepp står för, bland annat i relation till vad Douglass C. North (ekonomhistoriker och framstående företrädare för "ny-institutionalismen") avser med det. Något som kunde ha utnyttjats mer, tror jag, är "opportunism" eftersom vi har belegg för klagomål på missbruk av fribrevsrätten och på vissa överpostmästares engagemang för sin uppgift. En koncentration på statens övervakningsproblem inför postmästares och vissa korrespondenters utnyttjande av sin ställning, hade gjort avhandlingen till ett bestående bidrag till den svenska statsförvaltningens historia. En analys i termer av transaktionskostnader skulle egentligen riktat uppmärksamheten på det statliga brevbefordringssystemet jämfört med det som i litteraturen kallats "den osynliga posten", den där personer lät resande ta med brevet, eller låta sina tjänare göra det. Men också en större uppmärksamhet på det konkurrerande postsystemet 1660–1661. Det var då en av överpostmästarna, vid namn Johan Beijer, organiserade ett eget system vid sidan av det som den utsed-

de statlige postmästaren, Vilhelm Taube, hade att ansvara för. Det Linnarsson kallar "tillgängsspecificitet" hade varit på sin plats här, eftersom den kunskap Beijer skaffat sig som postmästare antagligen var så pass specifik att han valde att fortsätta med postverksamhet (och inte någon annan verksamhet) trots att han blivit avsatt.

Avhandlingens kanske främsta bidrag gäller analysen av arrendeavtalen när Beijer återinsatts som postmästare. Här får vi veta att postkontoren i de baltiska och tyska provinserna var mer självständiga, där de lokala postmästarna organiserat egna lokalposter (på i princip samma sätt som gjordes under några år på 1990-talet). Nu genomförde Beijer också utarrendering av lokala postkontor i egentliga Sverige. Det man ändå saknar här är en begreppsutveckling: uppenbarligen har vi att göra med något som inte bara kan uttryckas i enbart "hierarki" och "entreprenad", utan det måste till något i stil med "hierarki av underentreprenader". Det förefaller mig viktigt då att portointkomsterna inte räckte till för att försörja postmästare på heltid, och att arrendering var ett sätt att förmlå personal att komplettera med andra inkomster. Det staten vann i lägre förvaltningskostnader riskerade den att förlora i kontroll över verksamheten och förlust av penningströmmar uppåt. Jag skulle föredra att kalla det två olika sätt att organisera en hierarki, inte ett val mellan detta och entreprenad.

Magnus Linnarsson ska ändå ha beröm för att ha tagit risken att skriva en analytisk historia. Folkets och kvinnornas historia är i mångt och mycket dolt i källorna, men det har inte hindrat historievetenskapen att ändå ge sig i kast med det. Det finns mer att upptäcka i "källägets" utkanter! När moderna teoretiska begrepp ska användas är det kanske nödvändigt i översättningen till förindustriella förhållanden att steget ända upp på den högsta abstraktionsnivån, för att sedan gå ned igen: För North som utvecklat "transaktionskostna-

der" var förtroende något viktigt för marknaden – kan vi lita på vår motpart? Tillit sänker kostnaderna radikalt. Frågan blir då, omsatt till stormaktstidens postverk, kan vi lita på postmästarna om vi ger dem stor frihet? Linnarsson hade då varit betjänt av den kontraktsekonomiska litteraturen som tenderar suddas ut gränsen mellan hierarki och marknad, vilket passar bra för denna studie – arrendering var ju en fråga om intern "outsourcing". Boken är utomordentligt väl skriven, knappast några stavfel i en okonstlad svenska, och utrustad med register som inte bara är ett personregister. Det tackar en recensent för!

Mats Bladh

Jakob Maliks, *Vilkår for offentlighet: sensur, økonomi og transformasjonen av det offentlige rom i Danmark-Norge 1730–1770* (Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet, 2011). 356 s.

Fremveksten av en offentlighet i Danmark-Norge på 1700-tallet har i de siste 20 årene blitt gjenstand for økt oppmerksomhet i forskningssammenheng. Interessen for utvikling av en dansk og norsk nasjonal identitet i perioden var en viktig katalysator på 1990-tallet, og er det til dels fortsatt. Utforskningen av andre emner, som trykkefriheten, debatten om landboreformene, utviklingen av tidsskriftvesenet, samt synet på den franske revolusjon i Danmark-Norge og oppfatningene av eneveldet i øvre samfunnslag, har imidlertid også bidratt til å frembringe viktig ny kunnskap.

Jakob Maliks' avhandling føyer seg til dette økende antallet bidrag som i senere tid har kastet nytt lys over 1700-tallets offentlighet i Danmark-Norge. Tema er de institusjonelle vilkårene for den offentlige debatten, knyttet først og fremst til sensuren, men også til endringer i selve den måten eneveldet kommuniserte med sine undersåt-